

acció valenciana

butlletí quinzenal .... organ d'«acció cultural valenciana»

any i - n.º 16

valencia 23 desembre 1930

15 centims

editorial

amistat respetuosa

Quan ocupava el poder a Espanya el general Primo de Rivera, uns quants intel·lectuals castellans-enemics ja de la Dictadura varen protestar de l'infracció del Dret Internacional que representava la conducta de l'esmentat Govern amb les coses catalanes. Rellevats els dictadors als ministeris, Espanya va vore-i les esquerres espanyoles ho varen aplaudir-l' abraç de Castella i Catalunya. València es mantingué a l'espectativa, puix encara que hi assistiren valencians, cal confessar que no tenien darrera d'ells el nostre poble—en el sentit més ample de la paraula—ue aleghores començava a desorientar-se. S'en adonarem de les imperfeccions dels partits ja constituïts i en totes les coses se'mprava una paraula nova: Valencianisme.

Es clar que no coincidien les pareciacions, puix mentres per al *Partido Republicano Autonomista* i per a la *Derecha Regional* era una qüestió empírica de mera separació administrativa, desitjant una Espanya regional i considerant a la mare Catalunya i a la germana Mallòrca, exactament igual qua a Extremadura i León; per altra banda, als sectors moderats—conservadors i liberals—, que son els més espanyolitzats, els flocs de regionalisme eren simplement sentimentals sense cap transcendència política.

Però al costat dels partits antics més o menys transformats en els set anys d'abstenció forçosa es troben dues *Agrupacions*, una de la Dreta, un altra Republicana, i elles mereixen tota la nostra atenció i tota la nostra simpatia, i per ço els volem comunicar les nostres impressions.

Es sempre lamentable el partidisme quan, com ha dit algú,—encara que ell mateixa ho oblidara prompte—per damunt de tot ha d'estar l'ideal comú: València; però encara es més lamentable que els que s'apellen a si mateixos «valencianistes» es dediquen a fer una política de capelletes i saturada dels radicalismes i personalismes que si sempre son impropedients ací son contraproductents.

No vol dir això que ens plauria un front únic. Les famoses paraules d'En Cambó, «Monarquia? República? Catalunya!!» resulten d'una excessiva depuració. Per les mateixes raons, els inquilins de la Sala Blava podrien anar-se'n cap a una confraternitat republicana, i tanmateix ocurriria al pis de tanta bandera i tant de cobertor.

N'obstant, els indicarem—a uns i altres—

amb tot el respecte i tota la timidesa a que ens obliga la consciència de la nostra insignificància, el gust amb que voriem una mica més de cordialitat i una mica més de companyonatge comprensiu i tolerant entre les agrupacions que duen el cognom de valencianistes. Voldriem que tinguérem present que el valencianisme està encara en bolquerets i que cal una cooperació de tots els que l'estimen per tal de criar-lo robust.

No els demanarem que moguen soroll, puix aquest no ens agrada mai, però si totes les energies que malgasten en defendre radicalismes—massa estesos ja, per desgràcia—les emprarem en propaganda dels ideals comuns, no creguem resultara aquesta massa supèrflua. Ni la República, ni la Monarquia perdrien un sol partidari i en canvi el valencianisme guanyaria prou en la seua—tan exigua—força.

dr. martí i juliá

m a r g e n s

la bandera barrada a castella

En una d'aquestes vesprades de tardor hem vist creuar per una aristocràtica avinguda de la capital de Castella i d'Espanya un automòbil amb una bandera barrada, una senyera valenciana. Aquest *auto* vindria de València, no hi ha dubte, no sabem si a través dels tossals d'Almansa i de les planes de la Manxa o pel port de Requena i per les muntanyes de Conca. Des de les terres de vora mar uns valencians al adintrar-se en la península conserven flamejant en un lloc ixent de llur *auto*, la senyera que tants altres amostren dia i dia de sobre el *radiador* pels carrers de la ciutat de València. Hem oït dir diverses coses sobre aquesta costum, playent-se molts de que a d'aquestes exhibicions no acompanyen fondos sentiments que cal afavorir i fomentar; dolent-se altres, de que hi haja qui comercie amb les representacions de la espiritualitat de València, sense sentir en lo seu còr la significació d'aquelles. Ens decantem per uns i per altres dels qui es lamenten d'aquestes còses, desitjant que tota manifestació en l'exterior vaja seguida d'un altra en l'interior i que tot signe responga a un sentiment, però no entrem ni eixim ara en aquest punt de l'ús de les senyeres per tot arreu. El fet a constatar és, senzillament, les suggerències que ofrena una bandereta d'eixes tan vistes—si bé cal dir que aquesta era de gran tamany—al creuar per una de les avingudes de la vila i cort, lluny d'on eixes barres són tan sovint vistes i manifestes. Ens suggereix aquesta bandereta pensar en la idea que tenien aquelles gents que anaven exhibint-la, de llur valenciania més enllà de les ratlles de llur país; potser ells no sabrien manifestar el seu esperit ni fer quelcom per València més que dur flamejant la seua senyera per les riberes del Guadiana o del Tajo o per les sèrres del Gua-

darrama o de Conca. Be està, si en llurs viatges pel món ells no saven o no poden fer altra cosa, be està que honoren la memòria de l'esperit de la terra, quan s'hi troben fora d'ella, d'aquesta senzilla manera. No els censurém, aplaudim-los i desitgem molt i recomanem-los que acompanyen sempre que puguen aquesta bandereta que exhibeixen, amb fets i esperances. Recordem ara, com aqueixes quatre barres han flamejat també lluny de llur bressol en aigües mediterrànies, per l'Àfrica, per Grècia; per Llevant (Llevant ha estat sempre l'extrem oriental de la Mediterrània, Grècia, Síria, Palestina, Xipre, no les terres valencianes, i per Llevant s'entenen els historiadors quan parlen d'aquells països; mai s'els ha ocorregut nomenar així a açò que té un nom en Espanya, que és València, Regne de València o país valencià, senzillament); han solcat, deiem, les aigües de Llevant ara, en aquests anys que corren, sobre l'escuma que deixava en la mar el vaixell d'un ric català, com en altres segles flamejaven també en les naus catalanes de Pere II que sortien de Barcelona o de València... La senyera de les barres no es troba sols vora el Turia, l'Ebre i el Llobregat, corre, navega, solca les aigües de la mar i travessa els camins de la terra; amb molt de gust hem de veure aquestes còses que, sense exclusivismes, sense anacrònics sentiments i amb ver sentit de moderna convivència i universalitat, ens fan enrecordar-nos-en

aquest número ha hagut de passar per la censura.

la qüestió de l'idioma

la llengua literària i la vulgar

d'unes altres èpoques i ens suggereixen evocacions històriques. Però anant al cas d'aquests valencians de l'auto, pensem per uns moments en la força expansiva del nostre poble i en lo seu esperit obert a tots els vents, i com es troba sovint a les vores del Sena i de l'Elba o entre les boires del Tàmesis o junt als monuments del Tiver, al Brooklin nord-americà o a les terres del Plata i dels Andes, tants i tants homens naixcuts vora el Turia i el Millars, als pobles i ciutats de la Plana, de la Ribera o de la Marina. Gent de València hi ha totes bandes però ara cal saber si aquesta gent de València es, palesament, valenciana o si fa per no ésser-ho i no demostrar-ho. Es còsa que hi ha que desitjar estretar quant més millor les relacions dels valencians escampats per tot arreu fora del país. Aquesta és una tasca patriòtica, de conveniència no sols espiritual sinó material. Pensem que un fet manifest de la història moderna de València és aquest de la expansió dels seus fills, fóra d'ella, lluny d'ella; València, com Fenícia, és una faixa estreta de terra; uns quants kilòmetres terra endins, ja és Aragó, és Castella, és Murcia... El terreny que s'allarga des del Segura fins a l'Ebre o més propiament al Cenia, és estret per geografia i per història; no es, doncs, estrany que sense allunyar-se molt de les nostres muntanyes siam ja més enllà del nostre Regne. Per ço mateix i per les condicions econòmiques que tothom sap, València té gran força expansiva i aquesta és la que cal conduir i harmonitzar. No censurem als valencians que son fora del país si ells saben ésser-ho; sols mereixen menyspreu els que es neguen a sí mateixos i els que no fan res per València, però els que s'hi troben tanmateix a les mesetes de Castella, o a les ciutats industrioses de la Catalunya estricta, als molls de Londres o de Glasgow, als camps d'Alger o als grans centres artístics i intel·lectuals d'Itàlia o de França i saben posar en bon lloc el nom de la terra, a aquests sols hi ha que recomanar-los que s'en recorden de la seua responsabilitat espiritual davant el seu poble, si passen pel món sense fer quelcom de profit a més del que el *pane lucrando* els exigeix diàriament. Tot-hom coneix que a València hi ha encara qui no s'en adona de la importància que té per a d'aquesta el problema de la seua espiritualitat, que hi ha, malgrat els temps que corren, qui creu que sols té interès allò que pertany a la materialitat immediata, sense pensar que darrere d'una bandereta flamejada a l'aire de les més allunyades terres, hi ha un possible punt d'expansió i de contacte. Si els centres valencians escampats per tot arreu estigueren relacionats, molts avantatges esdevindrien a la economia valentina. Les repúbliques italianes—Florença, Génova—tenien ben poc terreny però posseïen un gran eixam i un estret enfilat de representants i corresponents en tots els països del món i llavors, una d'aquestes ciutats d'Itàlia era ella sol l'ama de la situació dineraria del món europeu occidental, és el cas de Florença, o en l'oriental, el de Venècia.

València deu atendre al problema del seu nom fora d'ella i açò cal omplir-lo al nostre jovent intel·lectual que estudia i que treballa i als nostres mercaders que viatgen i naveguen per totes les aigües. El que cal evitar és que la rònega i exclusiva representació de València sia sol una torre—no arrematada encara!—o una barraca, que no deu ésser traslladada de l'horta on s'hi troba tan bé; i que València sia sols coneguda per motius més o menys falleros o de festa de carrer...

Be estan, doncs, passejades seriosament, si aixína ho eren pels que les exhibien les barres valencianes per terres de Castella però que elles cobrixquen l'expandiment de les nos-

Recorde que quan vaig començar a escriure en la nostra llengua, sentia molts escrúpols sempre que havia d'estampar una paraula massa neta o poc usada actualment. Des del primer dia varen entrar en conflicte eixos dos enemics—mes aparents que reals—que es diuen la llengua literària i la llengua vulgar. El problema s'ha resolt per ell mateix, sense més que donar la primàcia a la llengua culta, bandeant en absolut la parla popular.

A la lingüística no pot aplicar-se mai un criteri democràtic. Te un aspecte científic i un altre d'artístic, i això són activitats espirituals en les quals no ha de tindre's en compte el número sinó la qualitat.

La cosa que ha fet més mal a la nostra cultura—i, particularment, al nostre idioma—ha estat la submissió dels literats al llenguatge parlat. Això ha donat carta de naturalesa a una sèrie enorme de barbarismes de lèxic i de sintaxi que, d'altra manera, no haurien urelat tan fortament.

La constant lectura de les nostres publicacions actuals—llibres, revistes, periòdics—m'ha fet comprendre que la part més important dels escriptors valencians d'ara es troben amb els mateixos dubtes i les mateixes dificultats que jo vaig trobar, i que això és degut, principalment, al fet de que no hem adoptat encara cap norma sòlida i duradera amb força obligatòria per a tots.

L'absència de normes lògiques i fixes, produeix actualment dos resultats igualment rebutjables: 1) la tendència a escriure paraules vulgars, gairebé sempre castellanismes, dialectalismes o argotismes, en substitució de les paraules correctes, que ens semblen massa cultes; 2) l'adopció de mots antiquats—o siga l'extrem contrari—per comptes del mot correcte actual (com, per exemple: «coral»

per «cordial», etc.)

Un altre defecte de la nostra llengua escrita és el de voler adaptar massa la gràfia a la fonètica de la capital, tot oblidant que la profonciació de València és molt defectuosa i preconitzada per l'Institut d'Estudis Catalans fixar una ortografia científica—a base de la preconitzada per l'Institut d'Estudis Catalans i divulgar-la d'una manera eficaç, per tots els àmbits del nostre poble, no a poc a poc com fem ara (jo considere perjudicial i desorientador aquest procediment) si nó d'una manera radical.

Si volem que la nostra tasca siga obra d'una generació i no d'una centúria, ens hem de decidir a realitzar la fixació de les normes lingüístiques i a imposar-les després amb un criteri intransigent, com han fet al Principat Català. Això es podria fer mitjançant un congrés de persones idònies, el qual, al meu parer, hauria de procedir així:

1er. Partir del Diccionari Ortogràfic de Pompeu Fabra, introduint-li les menys modificacions possibles i, això, tan sols en casos de conveniència molt probada.

2on. Acceptar íntegrament el cabdal lingüístic d'aquest Diccionari, distingint pel mitjà d'un signe els mots que no son correntment emprats pels valencians, però si perfectament admissibles en la llengua escrita.

3er. Afegir-hi els mots valencians correctes—d'ascendència literària—que no hi són.

4rt. Fixar les desinències verbals que ens son peculiars i alguns altres particularismes que es consideren acceptables.

Això, pel que fa al lèxic. Dels diferents aspectes gramaticals, parlaré un altre dia.

artur perucho

tres valors espirituals i materials i que cara a la mar, on esta l'esdevenidor de la nostra terra, cobrixquen igualment les fruites daurades de l'esperit i de la matèria que puguen col·locar en bon lloc el nom de València.

Aquestes i altres moltes còses ens ha suggerit, llegidor, la bandereta de l'auto que ha creuat per una aristocràtica avinguda de la capital de Castella i d'Espanya.

ferran valentí

De Madrid estant, XI-30.

heroica nacionalista

V (continuació)

técnica poliorcética

L'art de la guerra s'executa totstamps per la força auxiliada per l'enginyer per a obtenir el màxim rendiment amb la màxima economia de forces, que és el fonament de tota operació militar. L'ideal de la tàctica és aconseguir l'objectiu conservant intactes les forces, és a dir per *via d'indústria*, però la realitat imposa, quasi bé sempre, l'ús de la viva força i alta lluita.

Com a formes tàctiques de combat hi han principalment dues: 1.ª L'atac de sorpresa o sigui la violència provocada per un bel·ligerant resolt, contra forces que creu conegudes; en ell hi poden jugar totes les armes; és l'atac clàssic. 2.ª L'atac d'audàcia o emboscada, això és el cop de mà executat subreptíciament per un bel·ligerant contra forces superiors o desconegudes per a aconseguir hàbilment i ràpidament un objectiu.

L'atac d'audàcia és el predilecte del combat modern per resoldre millor el problema de l'ofensiva estratègica.

Contrari a aquesta teoria deia el gran arquitecte Vitruvi en la antiguitat romana, que els descobriments de les màquines de guerra són per naturalesa bastant per a garantir l'Estat de tot perill i assegurar-li en cas de necessitat la seua salut (*praesidia periculi necessitatem salutis*). Amb anterioritat digué també Heron d'Alexandria: «En presència d'un aparell de guerra formidable, tota veleitad de revolta serà pel demes paralitzada».

Emperò la teoria dels grans aparells és una falàcia característica de les èpoques de decadència de l'esperit nacionalista. Hui, en ple segle de la mecànica, és l'acció directa la rònega tàctica poliorcética que presideix la política del món. Els grans armaments no són més que la obligada nota decorativa de la veritable força; tenen, no obstant, tanta més eficàcia dominadora contra un poble quant més desmoralitzat el troba.

vida cultural

el patriota valencià del huitcents

Situats en els moments actuals de recobrament de la nostra consciència nacional, ¿com n'és d'interessant l'estudi dels patriotes valencians del segle XIX!

Homens els d'aquell segle, provincians fins al moll del ossos, conformistes, humils, sumissos i obeients, a les lleis més absurdes de la forania sobre València, n'hi havia, tanmateix, que sentien sense adonar-se'n el nequit malestruc d'una supeditació infamant i enyoraven, sense precisar, la voluntat de desfer les caòtiques tenebres que pessaven sobre la Pàtria.

Entre aquests homens és digne d'atenció l'il·lustre historiador Vicent Boix i Ricart.

En Boix, home de temperament liberal dins de una forta closca provinciana, filla de la època i de les circumstàncies, era no obstant un excel·lent valencià i per aquesta raó la seua intel·ligència patriòtica se'n adonava encara, es clar que confusament, de l'anormalitat per que passava el nostre país i se'n revoltava bravament cercant les causes.

En la seua arrogant protesta tingué un moment, paradoxal en un home de temperament provincian, d'indignació contra l'idea d'Estat, per considerar-lo causa de les malvestats de la nostra Pàtria.

Confonia l'idea genèrica d'Estat amb la força d'un Estat enemic. No comprenia que, inversament, l'Estat adaptat a la nostra na-

ció era la garantia de la vida nacional; no comprenia que la seua protesta era el reflexe d'una altra força, d'un altre Estat que ni es resigna ni pot morir.

En això hi ha la diferència entre la seua època de decadència i de mort i la nostra de plenitud i de vida.

Fem honor, doncs al fervent patriota valencià del huitcents que malgrat considerar-se un humil provincià espanyol portava en si la flama de la justícia valenciana.

A través dels seus escrits es condensa un fons del més abrandat patriotisme.

La nació valenciana del huitcents, que dormia la son més fatal de la seua secular història, niava preminentment les seues forces en el subconscient de l'esperit d'en Boix; ¿i ben apassionades que s'hi traspuen!

* * *

Vicent Boix nasqué a Xàtiva el 27 abril 1813. Fill de família humil feu els seus estudis a les Escoles Pies de València demostrant tal aprofitament i excel·lència que els pares escolapis conseguiren fer-lo ingressar en religió, prenent l'hàbit de Sant Josep de Calasanç l'any 1827. Fins el 1837 va cursar els estudis eclesiàstics destacant sempre per la seua erudició, el seu talent, i la seua candorositat.

El referit any 1837 abandonà la religió per a consagrar-se fervorosament al servei de la

La tàctica irregular o d'acció directa és coneguda des de l'anàguitat. Les llegendes de la guerra de Tròia ens ofereixen mants exemples d'ella que contenen en el fons possibles veritats.

Relaten els poemes homèrics que Tròia no podia pas ésser presa pels hel·lens si prèviament no li arrebaçaven una estàtua que Jupiter havia donat a Dardan. Però el Paladió— aquest era el nom de la estàtua—estava tancat en la fortalesa de la ciutat i els troians temerosos de que els hi robaren, havien reproduït varies imatges semblants. Ulises, l'heroi grec, disfregat de captaire va penetrar a ciutat i malgrat tots els obstacles robà la fatal estàtua que s'en portà al seu campament (1). Quedava vençuda la primera resistència de la guerra. A la segona també se li donà fi hàbilment. Segons les inspiracions de Pal·las els grecs construïren un gran cavall de fusta en els flancs del qual s'arrupiren una colla de combatents; feren simulacre d'alçar el setge i, en embarcar, abandonaren el cavall. Els troians sords als patriòtics y prudents consells de Laocoon introduïren a la plaça el traïdor parany i a la nit següent els grecs sortint de l'amagatall obriren les portes als seus camarades que havien retornat tot depresa, i saquejaren la ciutat.

Aquesta tàctica no te pas hui aplicació directa contra un gran fort, més cal considerar-la per al cas de petits forts, destacaments, patrulles i tota mena de forces soltes.

Modernament resulta ineficaç aquella regla que diu: un exèrcit d'invasió és obligat a fortificar els punts estratègics que deuen recolçar la seua línia d'operacions o assegurar la seua permanència.

Evidentment un Estat poderós pot envair i arrotllar un de més feble i ocupar-lo durant un moment històric però, com havem dit, la invasió té un màxim i l'envait tar o d'hora reaccionarà i triomfarà per si mateix perquè «en caminar un exèrcit per país enemic son majors els perills que en donar una batalla, amb la desventatja de que no té retirada possible».

Un Estat no deu, doncs, fiar principalment la intangibilitat del seu territori en unes línies de fortificacions i en el grans armaments, que son la ostentació de la impotència i del descrèdit militar. Son tàctiques històriques i, no obstant, quan els doris envairen el Peloponès destruïren ja totes les muralles ciclopiques que de res no havien servit als enemics i fiaren rónegament la defensa del territori en la força del seu braç i del seu enginy, podent construir així la famosa república militar d'Esparta.

II. bueso i pla

(1) «Que l'oficial d'Estat Major no tinga, doncs, repugnància a vestir-se per un instant la sotana d'un sacerdot o la brusa i el devantal d'un mortolà; i així vestit que efectue un reconeixement com si fos a visitar un malalt o a conrear les seues plantes. En falsos casos la Pàtria no compta tant amb l'auxili de la seua espasa com amb el concurs de la seua intel·ligència i de la seua abnegació. Que la serveixca per consegüent, com és son deure sense curar-se'n de la mort ignominiosa que sofriria en cas d'ésser destingut i reconegut». SOBIESKI DE JANINA.

llibertat i de la grandesa de la Pàtria. La seua vocació fon exemplar fins a la mort: «¿Per què no he de sacrificar tota la meua existència, va dir, a la feixuga tasca de demostrar al món el que fon València en els dies de la seua llibertat?»

El seu enlairat liberalisme l'inspirà l'*Himne a la llibertat* que tant va celebrar el nostre poble.

Era de caracter capficat i melengiu, com a pensador obsessionat per un gran ideal, que en ell era la Pàtria. Però va dir: «El dia de la calamitat ha voltat ton cap i el meu d'un vel de llàgrimes; el seu sòl (de la Pàtria) eclipsat ha destruït l'alegria dels nostres cors».

València era l'amor dels seus amors. València, València i sols València; sense cap ombra de misteri, sense cap reserva sentimental. «Era l'imatge del nostre brillant passat, que sorgia somrient a la veu evocadora del nostre cronista, i ell ens inspirava aqueix amor a les glòries valencianes que hui serveix de lema als seus deixebles» (1).

Ans i després de recórrer la major part d'Europa el seu esperit fon sempre exclusivament valencià, independent de tota forania, sense màcula, malgrat escriure en Castellà, i es concreta en aquelles paraules: «Tot per València: quant per ella fassa serà poc; res no vull sense la meua benvollguda València lluy del seu cel, apartat del ventijol del mediterrani no puc trobar-me bé» (2).

Boix fins ens fa observar que el Déu dels valencians no és pas el dels nostres enemics: «Les gents que parlen un altra llengua i adoren un altre Déu s'han burlat de la nostra oració i del Senyor» (3). Es a dir, que comprenia perfectament que encara que nosaltres i els nostres enemics perteneixem a la mateixa religió no tenim el mateix concepte de la divinitat, per a nosaltres el Déu de Moises és l'«Amic i Amat» del nostre gran Lluï, per als nostres enemics és un fantasma terrible i venjedor.

Soldat de les causes nobles posà moltes vegades en veritable perill la seua vida en diverses revolucions hispàniques; prengué part en la revolució de 1843 i figurà com a secretari de la Junta de Salvació.

La seua activitat com a intel·lectual fon formidable. En finir la seua Història de la Ciutat i Regne de València, l'any 1848, volent-li donar un premi l'Ajuntament de València en consultar-li que desitjava, va respondre:

«No desitje res; sols ompliré les meues aspiracions obtindre el càrrec de Cronista que fa molts anys que está vacant». El càrrec se li va concedir per unanimitat.

En 1847 guanyà per oposició la càtedra de Geografia i d'Història de l'Institut de València, del qual fon Director.

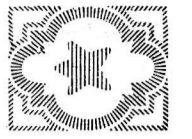
Fon censor del Diccionari valencià-espanyol de N'Eserig i President de la Reial Acadèmia de Sant Carles, desempenyant encara altres molts càrrecs.

Entre les innombrables obres en prosa o vers, que va escriure, s'hi compten: «Una nit de revolució» (prohibida a la tercera representació); les Cròniques d'Alacant, València i Xàtiva; Memòries de Sagunt; L'Encobert de València; La Campana de la Unió; Hores de Silenci; etc., etc.

El 7 març 1931, a les 5 de la vesprada s'escaurà el cinquantenari de la seua na-

les lletres

revista de llibres

el llibre que fá falta

la iniquitat de casp i la fi del comtat d'urgell

Quasi es ja passada l'hora de parlar d'aquest llibre. Tothom ha parlat ja d'ell i als periòdics de més importància del nostre país ha estat comentat. Encara que l'oportunitat ens és ja passada nosaltres no volem, però, deixar de fer quelques reflexions a l'entorn seu.

* * *

Tema molt discutit fins ara ha estat la sentència donada pels compromissaris de Casp adjudicant la corona a Ferràn el d'Antequera en contra del millor dret al-legat pel Comte d'Urgell, Jaume el Desdixat, i malgrat ésser tan nombrosa la bibliografia sobre aquest assumpte, els autors no han pogut restar d'acord sobre les causes que determinaren la dita sentència i creiem no's posaran mai puix les raons al-legades pels dits compromissaris i els arguments que donarien per a justificar llurs vots, és el que no consta a les actes de les sessions, i totes les raons exposades pels autors són més o menys subjectives.

Això succeix amb l'autor del present treball, Ll. Domènech i Montaner, molt documentat i minuciós, però fet tot ell amb el prejuí de que l'autor moral i quasi material de la sentència donada, fon Benet XIII, apartant-se de l'opinió, fins ara sostinguda per alguns, de que l'ànima del partit favorable a Ferràn, fon Sant Vicent Ferrer, que aiximatex creiem va tindre molt poca part ens els preparatoris de la sentència, ocupant-se, quasi rònegament, de predicar.

Dividix l'autor el seu treball en varis capítols, analitzant els drets dels aspirants i l'intervenció que tingueren els personatges més influents per a vindre a la conclusió de que tot fon obra del Papa, fixant-se per a deduir-ho fins en els més mínims detalls, com per exemple, *que fon el primer a qui es comunicà la sentència*, lo cual ens sembla es un detall sense importància, estant el Papa, com ho estava, reconegut pels Estats de la Corona d'Aragó.

En canvi, després de relatar els fets escalguts després de la mort de l'Arquebisbe de

Saragossa, per N'Antoni de Luna, no trau les conseqüències degudes, quant d'ací si que pot ésser que arrancara la proclamació de Ferràn el d'Antequera.

Mort l'Arquebisbe de Saragossa, els seus partidaris demanaren auxili al castellà el qual envai l'Aragó i després el Regne de València, on Centelles i Vilaraguts també s'havien declarat per Ferràn d'Antequera i el Comte d'Urgell, respectivament. Aquest amb una gran manca de sentit polític, essent com era lloctinent general del Regne, es someté a les indicacions que se li feren a no intervenir en res, mentres el Castellà, amb el pretext de refermar als enemics dels Lunas dels Vilaraguts anà enviant tropes castellanques per tal que dominaren els Regnes, arribant l'anomenat Parlament d'Alcaniç a imposar els altres sis compromissaris que havien de representar Catalunya i València en Casp. Ens sembla massa infantil, per a donar-li crèdit, la consella popular de que Benet XIII defensara a Ferràn per que aquest el defensara després a ell, ja que el Papa era masa orgullós, en el bon sentit de la paraula, i estava massa posseït del seu dret, per a claudicar d'aquesta manera.

Al darrer capítol afirma que «la civilització catalana fon estroncada per la sentència de Casp». Açò, tal com ell ho diu, no és cert, ja que fon precisament després, quan floriren els clàssics nostres. Però amb molta raó diu que «La dinastia castellana tenia els seus amors i ambicions, la seua pàtria a Castella. Catalunya era un domini d'estrangeria civilització que els havia pervingut i que volien vanament, *com ara*, dominar i conservar, fer-lo produir i assimilar-se l'estructura el seu pensament i personalitat i les seues aspiracions nacionals per a reduir-les al pensament i a les aspiracions de Castella. Es consideraven i *es consideren*, prou generosos i magnànims si consentien a deixar-los seguir la seua companyia, amb el seu esperit i els interessos reservats. No acceptar-ho era una ingratitude i, encara més, una traïció».

s. carreres i de calatayud

Qui té la llengua, te la clau meravellosa que ens lliura de dogals.

frederic mistral

* * *

Mercè a vosaltres, pares del renaixement llemosí, la gran família catalana tindrà veu clara y forta en lo congrés de les nacions llatines per defensar son dret al honrós estament que li pertoca.

vicent w. querol

Creguem que el millor homenatge a l'aseua memòria fora, apart de dipositar una corona sobre la seua tomba, que tot el poble valencià i quan menys els seus nacionalistes, servàrem un minut de silenci en l'hora que assenyala el seu traspàs.

victor major

(1) Teodor Llorente, «Almanaque de «Las Provincias», any 1881, pág. 38.

(2) Francisco Dechent, Vida de D. Vicente Boix, pág. 38, Llorente y C.^a, editores, 1880.

(3) Vicente Boix, obras literarias. El árbol extranjero, pág. 278. Llorente y C.^a, editores, 1880.

Erem enraonant sobre qüestions valencianes; jo lloava i defenia la nostra llengua; de sobte em preguntà: «Com dependria a escriure i llegir correctament i sense moltes complicacions l'idioma valencià?» Fixeu-vos en la pregunta i digau-me que haguereu contestat vosaltres; no anava a dir-li que fera com jo, ço és, que comprara totes les revistes i novel·les que es publiquen i que amb molta fe i constancia anara deprenint-lo.

—Haver-li indicat una gramàtica—direu vosaltres, però, vos haveu fixat que deia que no volia complicacions, i si deprendre-lo correctament? Sí? Puix assabenteu-me d'una gramàtica valenciana que reunisca aquestes condicions, vos ho agrairia moltíssim.

No esmente les que pretenen emprar l'ortografia castellana, no val la pena.

De les altres admire la del P. Fullana i no negaré que conté quelcom de bo i que ha fet prou labor per el nostre idioma; però, portat, pot ésser, per la corrent del poble, sembla massa donat als vulgarismes, i, per consegüent, no la vaig creure recomanable per a la meua amiga.

Després vaig pensar amb el llibre d'En Revest i Corzo. Aquest si que pot dir-se que és un remarcament avanç vers la cultura i conreu de la llengua... però, per a qui? Creguem que no sabent-ne gaire el valencià, pot aconseguir-se quelcom amb aquest llibre? Comencem perque no sabia ni llegir-lo, i com, doncs, podria assabentar-se i enterar-se de les regles que En Revest exposa? Puix direm el que ell mateix diu: que és un llibre per a l'estudi i el conreu de la llengua i no per a un que vol aprendre-la.

Sobre les gramàtiques catalanes no podria dir res, puix s'havera esglaiat de que li diguera *que comprara una gramàtica catalana per a deprendre el valencià*.

Ara em quedava un camí: els diccionaris i vocabularis, però si vos fixeu amb els títols veureu que tampoc servixen: «Diccionari (o vocabulari) valencià-castellà», ço és, un consultori per a saber com es diu en espanyol una paraula valenciana, quan tot al contrari és el que fá falta, saber com es diu en valencià una paraula espanyola.

—Llavors—preguntareu—què fereu i li aconsellareu a la vostra amiga? Per de prompte em vaig comprometre a ensenyar-li el poc que jo sé, però aleshores vaig fer-me les següents conclusions:

1.ª Dissortadament, hem d'admetre que la majoria dels valencians sols coneixen la gramàtica espanyola i les seues regles; per consegüent, si volem que aquests aprenguen el valencià s'els haurà de donar una gramàtica sucinta dels idiomes *espanyol-valencià* però explicada el més clar i senzill possible.

2.ª Quasi totes les paraules i vocables espanyols son coneguts per la major part dels valencians i expressades a tot arreu, per consegüent, si la nostra aspiració és que tothom conega i escriga amb riquesa de lèxic l'idioma nostre, devém donar-los un vocabulari *espanyol-valencià*, però fugint dels vocables que no siguen necessaris o en desús i procurant fer-lo breu i concís.

I. Seleccionar totes les paraules que puguen enaltir la nostra parla, triant de la gramàtica catalana les que no puguen esglaiar

les arts

quelcom sobre la música a les universitats estrangeres

La Revue de Musicologie, publicació trimestral francesa, dú una secció titulada cursos i conferències, de la que anem a extreure les notícies publicades en els números de l'any 1930 que particularment ens interessan en aquest article.

«El programa de cursos sobre la música de l'Institut d'Alts-Estudis de Bèlgica a Brusel·les durant l'any 1929-30 éra el següent: MM. Closson: *Petits mestres belgues dels segles XVII i XVIII*; Emmanuel, *Gevaert, l'home i l'artista*; Opiensti, *Les primeres operes poloneses i la seua influència sobre Chopin*; Prunieres, *L'opera veneciana*; Van der Borreu, *Història de la música*; Vermeil, *les grans òperes de Wagner* (1. *El reulit de la tetralogia*; 2. *Tristany i Isolda*; 3. *Els Mestres Cantaires* 4. *Parsifal*).

En Febrer, el professor Pirro, (francès) va donar a la Universitat de Berlín una conferència sobre *La ensenyança de la música a les Universitats franceses*.

Mr. Paul Bayart ha llegit en Febrer davant de l'Institut catòlic de Sille una tesi sobre el *Sodus Super Anticlaudianum* d'Adam de la Bassée (manuscrit conservat a la Biblioteca municipal de Sille). Aquesta tesi obtingué el títol de «Molt honorable».

Durant el semestre d'estiu, han estat donats a la Universitat de Viena els cursos següents:

Professor Lach, *Parsifal de Wagner, considerat des del punt de vista psicològic ètic i estètic*; *Història del ball de societat a Europa*; *Història de la orquestra moderna i de la instrumentació des del segle XVII*; *Pràctica de la musicologia*. Juntament amb el professor Orel, *Pràctica de la història de la música per als principiants*. Professor Ficker, *Història de la Simfonia des de Beethoven: Exercicis per als principiants en història de la música*. Per el prof. Orel. *L'obra de piano de Marx*: per Haas, *Història general de l'òpera*; *Pràctica de la bibliografia*. Per el professor Wellesz, *L'orquestra en el segle XIX*; *La notació bizantina*; *dramatúrgia de l'òpera*.

El profesor Gurlitt ha reconegut en la Biblioteca Nacional de París, un tractat musical del segle XV provenent de l'Universitat de Friburg: serà estudiat en una de les pròximes publicacions del Seminari de Musicologia de la Universitat de Friburg al mateix

temps que un altre més conegut que fou redactat en el convent de Melk.

En Abril, el «cercle musical universitari» ha donat una interessant audició de fragments comparats de les «Armides» de Sully i de Gluck. El professor Pirro presentava aquesta audició.

Al mateix cercle, en Maig, diverses obres litúrgiques gregorianes, ambrosianes, galicanes i bizantines, *orgamuns* dels segles IX al XIII, acompanyaren la conferència audició que donà dom Benoit de Malherle.

A la Universitat de París, parla també en

A la Universitat de París parla també en 1930 Mr. Hiqui Anglès, de Barcelona sobre la *música religiosa catalana del segle X*; i a l'Institut fonètic de la mateixa Universitat, el pera Donòstia sobre la cançó del poble basc; aquest mateix conferenciant parlà al «Foyer» internacional dels estudiants sobre la *Música basca* y la *Cançó de les mares basques*.

En un dels números de la citada Revue de Musicologie diu: El títol oficial de professor de musicologia ha estat donat per primera vegada als Estats Units per la Universitat Cornell, a Itaca.

I en la citada revista, tornant a la secció de cursos i conferències, es diu en el darrer número publicat: «M. André Pirro donarà a la la Universitat de París, els cursos següents: a l'anfiteatre Turgot (cursos públics, els dijous) *La Música en els temps de Francesc I*; a la biblioteca Aubry (curs reservat als estudiants, els dimecres de 4 a 6) les sessions seran consagrades a exercicis de transcripció i anàlisi, a la explicació dels autors i a la direcció dels treballs.

Mr. Teodor Gerold ha donat en els cursos de vacances organitzats a la Universitat de Strasburg, de juliol a setembre, una sèrie de lliçons sobre els assumptes següents: *L'Opera Còmica a França* (en la secció francesa) *Goethe i la música* (en la secció alemanya); durant l'any 1930-31 a la Facultat de Teologia protestant, tractarà de les *Melodies gregorianes*.

Paul Maria Masson, professor de música a la Universitat de Grenoble, director de l'Institut francès de Nàpols donarà enguany son curs públic sobre el tema següent: *De Rameau a Gluck*. Organitzarà, a més a més, una sèrie de conferències concerts.

Mr. Charles Bousset ha donat una conferència a l'Institut d'Alts Estudis de Bèlgica, a Brusel·les, sobre La vida de l'Opera de París, sa biblioteca i el seu museu; i per altra part el programa dels cursos d'aquest Institut durant 1930-31 serà: Mr. Closson, *Els timbres instrumentals perduts i desconeguts*; Jean Aubry, *La Música de les quatre estacions*. Paul Maria Masson, *Dardanus de Rameau*; Prunieres, *Cadmus et Hermione*, de Sully; André Tessier, *Denis Gaultier i l'escola parisina de luth en el segle XVII*; Van der Borreu, *Història de la Música* (continuació); *El segle de Guillaume de Machant et de Francesco Sandino*.

Ens fem càrrec de que aquesta enumeració ha estat llarga i feixuga; molts dels temes citats no son coneguts ací per molts músics; per tant encara més fastigosa ha degut ésser, per als lectors no familiaritzats en la matèria, la enumeració desordenada, tal com l'havem anat citant, de quelcom del que amb respecte a música succeeix a les Universitats i centres universitaris estrangers, en algunes d'elles només i probablement incompletament, puix en molts dels casos citats, es parla tan sols de cursos d'estiu o cursos públics i per tant desconeguem el que passarà en cursos normals i per a estudiants. Però amb el citat tenim prou i no cal per al nostre objecte informar-se millor de la ensenyança de la música a les Universitats estrangeres; la exemplificació donada ens sembla més interessant que res i prou suggeridora de consideracions, que farem en un altre article.

r.

els concerts

El dia 21 de novembre es va celebrar el tercer concert del curs present encarregant-se d'ell dues concertistes, Lluïsa Menarguez (arpista) i Julia Parody (pianista), alacantina i malaguenya respectivament. Lluïsa Menarguez és una de les millors arpistes que hauran passat per la Filharmònica, no sosment per el gran mecanisme i domini dels pedals que té, sinó per el gust i sentiment artístic, a més d'una interpretació tan original com honrada. On més va sobreixir fon en el «Passacaille» de Haendel i en els valsos de Brahms, però també en les obres de Bach, Chopin, Saint-Saens, Tournier, etc., en les quals reconeguem està dotada d'un gran coneixement de tots els autors, puix dona de cadascú l'estil que li pertoca, des del classicisme de Joan Sebastià Bach (l'home de les «Fugues» per excel·lència) i el romanticisme de Chopin, fins al músic hongarès Brahms.

Lluïsa Menarguez ens produí una magnífica impressió com aiximateix la produí en la l'auditori. Escoltàrem algunes obres de bis.

La pianista Julia Parody no era, relativament, de la talla artística que l'arpista, però tanmateix estigué prou encertada en les obres que executà (de Haendel, Bach, Scarlatti; Cui, Chevillard, etc.), i va donar fi a la seua actuació, com a obra fora de programa, amb la «Dansa del voler bruix» de Falla.

Fon una veritable novetat l'actuar ambdues de conjunt, doncs es pot dir que a la nostra Associació no s'havia sentit mai un con-

als anti-catalanistes, i rebutjar també els barbarismes vulgars, ço és, fer una gramàtica sense pretensions filològiques i sense buscar com a lectors als que volen escriure el valencià com hom parla.

II. Fer un vocabulari per a consultar quan hom desitja escriure una lletra o article i dubte de com es diu en valencià el que ell coneix perfectament com es diu en espanyol.

Que tinga, a més, les frases més corrents i de més ús en espanyol i valencià respectivament, per a que hom diga *adéu* i no *adios*, fins i no *hasta*, *després* i no *después* o *luego*, etc.

Mot final: deu d'ésser impresa en un sol llibre la gramàtica i el vocabulari, a ésser

possible.

Fer una edició econòmica per a que tothom puga tindre-la.

I fer molta propaganda per a la seua venda.

Açò, doncs, és una de les necessitats més gran que hi ha en aquest moviment valencianista.

Als escriptors pregue tinguén en compte aquestes conclusions naixcudes de l'amor que sent per l'engrandiment i l'esdevenidor de la nostra pàtria Valencia.

Tant de bò sentiren aquest prec, i prompte puguera veure's aquesta gramàtica als aparadors d'una llibreria.

elisa garcia i villalba

excursionisme

per terres valencianes

els valencians a madrid

II

la figura del príncep errant

la data del 4 de desembre de 1930

En sortir a la plaça encara ens va cegar la llum del matí tot reflectant-se en les blanques parets de les cases pageses del poble. La bella portada de l'església l'airós campanar gòtic amb les seues pedres daurades per el temps, donaren consol als nostres ulls.

Encara ens creïem vore passar sota l'egregia portalada siluetes d'abads amb mitra, d'infants i comtes, de mestres i priors...

Aquests carrers per els quals anem ara, els edificis que esguardem, aquesta hermosa església d'on sortim, són els mateixos per els quals passaren, on vixqueren i pregaren personatges de celebritat, reis i prínceps, sants i papes, guerrers i teòlegs, el rei En Jaume, fra Vicent Ferrer, el Papa Lluna, els pintors Montoliu, els argenters Santalinea que formaren escola de fama... I entre tots, ens acudix a la memòria, en obsessió d'insistència, la figura d'aquell infant En Joan que tant havia de sofrir per amor a la mare morta i pel desamor del seu pare el rei vell, feixut, entregat al dalers d'una concubina convertida després en esposa i reina. Vull dir de l'infant errant, que així el podem anomenar; Sant Mateu, el mateix que Morella, que Castelló, que Molvedre i Valencia, i tants d'altres poblacions nostres, l'hostatjaren en les seues forçades correrries.

Ja haureu comprés que es tracta de l'infant En Joan, fill del rei Pere el «Cerimoniós» i de la noble reina Elionor de Sicília; aquell rei de mal geni que vixqué sempre apartat del seu fill. L'infant, nomenat molt jove Lloc-tinent general del Regne, vivia en continus viatges des de Perpinyà (on va nàixer) fins a Xàtiva, de Valencia a Lleida, i a Morella, i a Puigcerdà..., unes voltes prevenint o reprimint agressions de castellans o de francesos, altres vegades en la freqüent i enutjosa tasca de demanar tributs, o en la de reunir les Corts, sempre fidel al rei son pare, àdhuc en la tristesa del casament d'aquest amb la seua concubina Sibila de Fortià. Per Sant Mateu i Morella, per Valencia o Saragossa, per el Rosselló o Catalunya, l'infant no tenia més conhort íntim que l'afecte de la seua mare. Aquesta lletra que anem a transcriure, ens fa saber com era la vida d'aquell príncep que per terres de Valencia passava amb la seua melengia; solament farem-hi alguna lleu va-

riant ortogràfica per als lectors poc versats en la forma antiga. Diu així:

«Molt alta e molt excel·lent senyora, mare e senyora a mi molt cara.

Sapie la vostra magnificència que he reebuda vostra letra que data fo en Valencia sots el vostre segell secret, a XII dies del mes e any d'avall scrits, per la qual me fahiets saber que haviets entés que jo fahia massa grans jornades e que caminava après menjar; a lo qual, senyora, ab deguda reverència, vos responc que les jornades que jo he fetes après que jo de vos sortí, son aquestes: Primerament, lo vespre, com de vos partí del Puig, me'n vinguí a Murvedre, e lo dilluns següent partí de Murvedre après de Matines, e fuí en hora de sol exit, poch més, a Nules e dinim allí e stiguí tot lo dia, e anim en quaix el sol post, a sopar e jaure a Villareal e lo dimarts següent levem a la dita hora après matines a anem dinar a la Pobra-Tornesa, e stiguí tot lo jorn e sopé e anime'n jaure a Cabanyes, e lo dimecres levem bo matí e haguí fret en la matinada, per manera que per la frescor que fahia haguí d'abrigar dos mantos, et anim dinar a les Coves on stiguí tot lo jorn tro [fins] en la hora baxa, et aní a sopar e jaure a Sent Matheu, e lo dijous après partí de Sent Matheu, e per lo matí feia bon fret així com si fos en hivern, e anim dinar a Morella on stiguí tot lo dia de dijous e huí que es divendres; e demà que serà dissabte entenc me'n anar per lo matí a dinar e star tot lo jorn a Muntroig. Per que, senyora, parlant ab reverència deguda, jo no he fetes casun dia ni entenc a fer majors jornades pus de III o IV legües, e qui us ha donat a entendre lo contrari, d'açò no sabia bé la veritat; et creegats senyora que en açò e en totes altres coses que vos m' havets manades e manarets, he servades aquelles, e entenc a servir e complir els vostres manaments, e negun no us do a entendre lo contrari. Man me, senyora, la vostra senyoria ço que hi plaurà. Scrita en Morella a XXV de Juliol l'any M.CCC.LXXI. Primogenitus, etc. Dominus Dux mandavit Bruno Descahues».

eduard l. chavarri

cert d'arpa i piano. Aquesta combinació agrada moltíssim, pel formós efecte que donava el sò de l'arpa amb el del piano.

Escoltàrem un «Concertstuk» de Pierné i una «Fantasia» de Dubois, resultant unes combinacions molt harmonioses amb els dos instruments tan complets.

En resúm podem dir que el concert ens deixà prou satisfets.

* * *

Per al concert següent va tindre la Filharmònica un veritable encert, ja que ens portà

un agrupament musical fundat ara fa quatre anys i en el qual els components són d'una gran vàlua. Ens referim al «Trio Hongarés» (Ilona Kraus, *pianista*, Alice Molnar, *violínista* i Laszlo Vincze, *violoncel·lista*) que donà dues audicions els dies 3 i 5 de desembre amb la cooperació en el segon de la orquesta simfònica de Valencia.

El primer concert fon quelcom delitós. Varem gojar de la «musica da camera», música que aci a Valencia no està molt arrelada i que tampoc és massa del gust del públic. Nosaltres planyem aquesta manca d'afició del públic a

Els diaris han donat notícies de la reunió que varem tindre al Círcol de Belles Arts uns quants valencians dels que residim a Madrid i sentim glatir a tothora el cor amb l'enyor de la terra encissadora que va rébre els nostres primers alens, on varem guaitar els primers detalls de la vida tendra o dura que lo Desconegut ens començava a mostrar...

Anys i anys érem molts els naixcuts a la benehida regió valenciana que pensavem a sovint en la necessitat d'ajuntar-nos, però passaven els dies i les setmanes i els mesos i mai aplegàvem a fer res dinàmic.

Per fi, darrere d'uns ensaigs privats, als quals coincidiren Ferrandis Luna, Ballester Gozalvo, Albiñana Mompó i tants altres benefactors d'un valencianisme ample i comprensiu, havem celebrat un acte que al pervindre deuria ésser considerat com a efeméride gloriosa dels valencians amb residència a Madrid.

¿Cuallanà l'idea? ¿Esdevindrà un fet lo que ara comença per ésser una suau promesa? Cadascú dels que hi participàrem carregariem amb la responsabilitat que segons la tasca manpresa en col·lectivitat ens pertoque. Hem de lluitar amb tot l'entusiasme degut per obtindre resultats positius. L'ambient ens és tot a favor, perque mai com hui s'aixeca l'ànima valenciana llançant espurnes d'amor regional així que es punja una miqueta dins la sensibilitat dels simple òrfens de tot empar oficial, dels que, més o manco, devem, com valencians, lo que la nostra regió val sols a l'esforç del nostre treball.

Lo forn es encés: aprofitem l'ocasió!

josep j. sanchis i zabalza

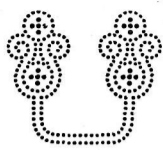
Madrid, 10 desembre 1930.

aquesta classe de música, però tenim l'esperança de que aqueixa vaja augmentant poc a poc.

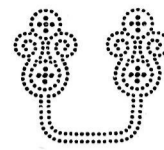
Doncs, com diem, fon tot el concert a base de música «da camera». Obres de Beethoven (Trio en sol major), de Brahms (Trio en sí major) i de Schubert (Trio en sí bemol major), totes elles tocades pel Trio amb una mestria i delicadesa infinita. Aquest agrapament és dels pocs, d'aquesta classe, que ens han fet sentir. En les tres parts estigueren insuperables, però en especial amb el «Trio» de Schubert, acabarem d'afermar la nostra opinió sobre l'ajust en el tocar i moltes més qualitats, tals com el matíç, la tècnica, etc., etc. El públic respongué al treball dels executants amb grans aplaudiments, donant aquests com a bis l'últim temps d'un trio de Beethoven.

El concert del dia 5 fon un dels millors que mai s'han pogut celebrar a la Filharmònica. Actuà el Trio Hongarés amb la Simfònica valenciana.

Donà principi aquest concert amb el «Freischütz» (obertura) de Weber per a orquestra a soles, dirigida la Simfònica pel mestre J. M. Izquierdo, home jove, en tota la plenitud de la seua vida, que sap interpretar com els millors directores les obres mes difícils i que veng

el cinema

a l'entorn d'anna christie

les estrenes

quatre d'infanteria

Heusaci que aquesta gran obra d'Eugène O'Neill, ve d'ésser adaptada al cinema, en una versió, *tota parlada*, per Greta Garbo. Vull deixar de banda tot el que siga comentari de l'element literari; sols pense ocupar-me d'allò que té una pura valor plàstica.

Crec que és hora ja de plantejar la *qüestió* Greta Garbo, passant per sobre de tots els llocs comuns. Per damunt de totes les baixeses que puguen pensar aquells que se'n diuen admiradors del seu posat malaltís, sura un autèntic i refinat temperament de gran actriu. Potser des dels anys en que el talent de Gloria Swanson era al seu cenit, que no havíem tingut res de una tan fina labor.

Quin altre temperament, el d'aquesta Gloria! Però ja pertany al passat. No fa gaires setmanes que vaig vore la seua darrera obra *La Intrusa*; ja en descens. No fa més de dos anys reeixia encara a *La Pluja*, ben lluny tanmateix d'aquell film, quasi un mite perdut en les nebulositats del nostre passat, *L'admirable Crichton*.

Ella se'n va del nostre horitzó, però ens deixa successora.

***

He dit ja que Anna Christie és tota parlada. Ço és, que representa el més gran dels retrocessos soferts pel cinema, en la seua nova època. I tanmateix, que diferència entre aquest film i els que un hom pateix en espanyol!

Jo conserve l'esperança de que passat aquest primer allau hom tornarà a un major laconisme. Per que soc un convençut de la su-

perioritat del *sonor* sobre el *mut* és pel que em revolte contra la present degradació teatral del cinema.

Aquesta art té la seua personalitat ben acusada mentre no parle, car aleshores sols serà que teatre, amb tota la multiplicitat d'escenaris i de trucs, que hom vullga, però teatre.

Orquídeas Salvatges ens feu vore com els sorolls—escena del tren—i la música— el cant del malais en la nit—omplen d'una més pregonia bellesa l'obra d'art. Però mai deu perdre's el control, sempre deu evitar-se la falta de mesura. Mentre el gest baste, suprimim la paraula. I quan aquest puga fer més punyent el drama, empreu-la. Així en aquelles darreres escenes de *L'angel pecador*, una de les més delicades produccions del cinema nou i que sembla no va trobar el ressò que mereixia.

***

A l'entorn d'*Ana Christie*, i no he dit res d'ella. No ho crec necessari: he citat a O'Neill, i açò es prou per a que els habituals de Greta Garbo no hi sapien veure el seu ídol amb la seua pose *standarditzada*. Però vos l'aconselle amants del cinema!

e. g. nadal.

NOTA.—Aquesta pel·lícula va ésser retirada per la censura després d'ésser exhibida només un dia a Madrid. Per tant no la vorem ací en València.

amb gran facilitat les dificultats en el mecanisme que aquelles presenten. El públic l'aplaudí sincerament. A continuació es tocà un «Concert en mi bemol per a piano i orquestra», de Franz Liszt. Es presentà per a tocar la part solista Iona Kraus, pianista del Trío Hongarés i en l'obra feu gala del seu gran mecanisme. Fon tan insuperable l'ajust i execució de l'obra que l'auditori la feu objecte de grans aplaudiments, fent que la pianista tinguera que donar fora de programa una obreta de Poulenc.

La segon part començà amb el «Concert en la menor per a violí i orquestra» de Karl Gólmak, estant el violí solista a càrrec d'Alice Molnar. Aquesta formidable artista ens deixà meravellats de la seua energia, vigorositat, domini de l'instrument i seguretat en l'obra i ens va confirmar en l'opinió de que és una de les violinistes de mes arrogància en el dir i que millor saben conquistar-se la simpatia de tot un públic. Fora de programa va tocar la «Romança andalusa» de Sarasate i coordinà molt be el seu sentiment amb la música folklòrica andalusa. Ens agradà tant com ens pogué agradar l'Erica Morini en l'interpretació d'aquesta obra.

Finalment, el «Triple concert per a violí, violoncel·lo, piano i orquestra» de Beethoven. Magnífic conjunt ofería la combinació. Unes vegades el violí amb l'orquestra; d'altres el piano i d'altres tots plegats. Tant el Trío Hongarés com l'Orquestra Simfònica estigueren ajustadíssims. Respecte a la Simfònica, dirigida per Izquierdo, és una orquestra de la

qual podem estar orgullosos, ja que és en aquestes obres on es veu el valor i el domini d'un director que sap portar a la seua orquestra amb una mestria insuperable, acompanyant als solistes. I ara, per conducte de la mateixa violinista Alice Molnar, podem adonar-nos del valor de la nostra Simfònica ja que la dita artista digué que «a Madrid no es pogué entendre, amb l'orquestra dirigida per Arbós», ço és que no li agradà com l'acompanyà l'orquestra d'Arbós, puix no anàvem molt ajustats i en canvi, amb la nostra, restà molt satisfeta. No és que vullgam dir que l'orquestra d'Arbós no siga una de les millors d'Espanya, sinó que varen poder-se ajustar tant bé com ho va fer la Simfònica valenciana. Podem dir d'aquesta que tenim una bona orquestra i un bon director i que estudiant aplagaràn a l'altura a que està l'orquestra de Pérez Casas o la d'Arbós.

Com a mot final podem dir que el Concert del 5 de desembre és un dels millors que a la nostra Societat Filharmònica s'han donat.

agustí alaman

CONVOCATÒRIA

Es convoca a tots els socis, tant actius com protectors, a la Junta general extraordinària que celebrarà A. C. V. el dilluns 29 a les sis de la vesprada per 1.ª convocatòria i a les set per 2.ª, al Saló del Consolat, de la Llotja, per a tractar d'asuntes referents al periòdic.

Quatrè d'infanteria, més que un film que «tracta de la guerra», es un document sobre la guerra. Aquest caracter documental, aquesta objectivitat crec que ha estat el principal pensament del seu realitzador, l'alemany G. W. Pabst. Al agafar els quatre personatges de l'obra de Ernst Johannsen, Pabst els ha despulat de tot simbolisme. Ha agafat simplement quatre soldats i els ha ficat en l'escenari de la guerra. Es per açò que el film assolix una objectivitat absoluta. Estem davant de la guerra, de la guerra crua i nua. No busquen en aquest film un argument més o menys sentimental el desenvolupament del qual s'escau a la guerra. No. Pabst us presenta una serie de quadros de la guerra. Adhuc les escenes del cabaret i de l'anada de Carles a la ciutat són també presentades com a quadros de la guerra. La guerra ompli tot el film.

***

La millor escena per a mi és aquella en que l'oficial esdevé foll i dona aquell «Hurra el Kàiser» tan esgarrifós. Els morts que hi han per terra i la figura de l'oficial presa de baix a d'alt donen a aquesta escena una magestat imponent.

***

La escena que més em va commoure fon la darrera, que té un caire francament comunista. Gitats, un al costat de l'altre, hi són un francès i l'alemany Carles. Tots dos estan agonitzant. I el francès, agarrant amb les seues mans la mà dreta de Carlès li diu: «Camerada... pas d'ennemi!» Cal haver-la vist per a sentir tota la força impressionant que té aquesta escena.

***

Com a nota final direm que «Quatre d'infanteria» no es pogué mantindre més que una setmana al cartell. Davant d'açò ¿quina importància té que «Un home de sort» estiguera tres setmanes seguides?

***

el rei vagabund

El rei vagabund és una opereta, parlant i en tecnicolor, de la Paramount Films. L'argument d'aquesta opereta—un episodi de la França de Lluís XI—està tractat amb bastant seriositat, ço que ens extranya, essent americà el film.

La direcció de Ludwig Bergèr és magnífica. I hi ha que fer notar que en aquest film intervenen grans multituds. Tanmateix les escenes en que ixen aquestes multituds són, potser, les millors. Només hi ha que recordar-se'n de la escena de la baralla, en la taverna, entre Villon i el Gran Mariscal. La disposició dels vagabunds a l'entorn dels dos lluitadors i els moviments dels mateixos vagabunds davant l'aparell, revelen una mà directora magistral.

L'interpretació és també molt bona. Per al meu gust el millor es O. P. Bleggie en el pa-

el premi joan crexells 1930

Per tercera volta ha estat reunit el Jurat que anyalment adjudica el premi que en memòria d'aquell home, que es digué Joan Crexells va estar creat per iniciativa d'una penya de l'Ateneu Barcelonés.

La primera volta que es va reunir va declarar desert el concurs. La segon volta, l'any prop-passat, va estar adjudicada la més alta recompensa literària de la nostra terra a la novel·la d'En Joan Puig i Ferrer, «El Cercle màgic». Per tercera volta es va reunir el 13 d'aquest mes i després de dues votacions, el Jurat, compost pels senyors Pompeu Fabra, Carles Rahola, J. M. López-Picó, Josep M. Junoy, Carles Riba, Just Cabot i Vicent Soler de Sojo, va acordar concedir el premi a Miquel Llor, per la seua novel·la «Laura a la ciutat dels sants».

Miquel Llor és un cas extraordinari dintre la nostra literatura. Naixent a 1893, no va sentir la vocació literària fins a 1919 en que va començar a interessar-se per les coses literàries. Es dedicava aleshores al dibuix industrial. Va anar a unes classes de literatura catalana que donava Jordi Rubió. Al cap de poc temps començava la seua primera novel·la: «Història gris».

Mes tard publicava «Tantab» i «L'endemà del dolor». Aquesta darrera obra, col·lecció de contes, es veritablement magnífica. El conte que du per títol el que servix per donar nom a l'obra és un conte que complix a la perfecció les condicions de tal. És la història d'uns amors presa des del moment del seu interrompre's per una mort sobtada. En aquesta narració s'ha refiat més del patètic natural que deriva de les situacions que no de la retòrica sentimental pròpia de les obres romàntiques, i en aquest sentit ha estat veritablement clàssic.

En totes les obres d'aquest autor es dona la paradoxa de que un home que s'ha format literàriament en deu anys, empra un català modèlic, pur i correcte i siga un dels literats d'un gust més segur.

Des d'aquestes columnes framen la nostra més efusiva salutació a Miquel Llor pel seu gran triomf, tant més de remarcar quant que al concurs s'havien presentat obres d'autors de tanta vàlua com són, Carles Capdevila (L' Amor retrobat), Agustí Esclasans (Victor, o la Rosa dels vents), Millàs-Raurell (Tela de somnis) i Francesc Trabal.

lluís tafalla

per del rei Lluís, i després Lillan Roth. En segon terme Dennis Kuig i Jeanette Macdonald. El conjunt està molt ajustat.

La musicalització és perfecta. Entre les cançons sobresortix l'himne guerrer que canten els vagabunds en la taverna i al tornar de la batalla.

El tecnicolor està prou ben realitzat. Els tons son apagats i no molesten la retina com els d'altres produccions.

El film, malgrat d'algunes protestes isolades, fon ben acollit pel públic.

jeus g. tolsa

ditxós el poble que troba el seu bolívar

publicacions

* Catalunya...

es el títol d'una nova revista catalana de Buenos Aires. Té una presentació acuradíssima, amb nombroses làmines i un text revlüt d'escullides signatures. Li desi gem una llarga vida.

* Taula de lletres valencianes...

corresponent a setembre-octubre ha aparegut, i el seu sumari és: Advertiments editorials.—En l'homenatge a Mistral, Adolf Pizcueta.—Mistral, «Mireia» i les cançons, Eduard Ranch.—El centenar de Mistral, Thous Llorens.—L'abraçada, Frederic Mistral.—Un fragment de Mireia, Frederic Mistral.—Bibliografia valenciana, Eduard Martinez Ferrando.—Elogi del camp, Carles Salvador.—Per la unificació ortogràfica.—Lo que diu Salvador Guinot.—Notes.

* Taula de lletres valencianes...

ha publicat el número corresponent al mes de novembre, plena d'interés, el seu sumari es el següent:

La dona valenciana, S. Ferrandis Luna.—Epistolari del segle XV, C. S.—Els poetes valencians i la poesia valenciana, enquesta.—Un film soviètic de Srgi M. Eisenstein, Artur Perucho.—Divisió de la literatura valenciana, E. Navarro-Borrás.—A guisa de pròleg, Eduard Martinez Ferrando.—Rosa dels Vents, Carles Salvador.—Notes.

* Catalunya sota la Dictadura...

és la darrera obra que ha publicat el nostre estimat col·laborador Artur Perucho a les edicions Proa. En ella referix totes les exaccions de que foren objecte tant Catalunya com el País valencià en tots els seus trets característics. Al número vinent donarem una més llarga recensió tal com l'obra s'ho mereix.

* Josep Miracle...

ha traduït l'obra d'Antoni Txècov, *Tres anys*, darrerament incorporada al nostre idioma.

* Dues obres...

referents a la nostra germana Mallorca, acaben de publicar-se. Són aquestes la *Guia gràfica de Mallorca* publicada per Josep Costaferrer i que conté bellíssimes fotografies de típics llocs de Pilla daurada; i *Ordinacions gremials i altres capítols a Mallorca des del segle XIV al XV*. El seu autor es Antoni Ponç, i ha estat publicat a la capital mallorquina.

* El Butlletí de la Societat Castellonenca de Cultura,

corresponent als mesos novembre-desembre, acaba de publicar-se. El sumari d'aquest número, és el següent:

Galardones.—Fragmentos del Epistolario de Pedrell, Vicent Ripollés.—El «Libre de priuilegis de Cató», Joan Puig.—El casament del dimoni de Zorita, Angel Sánchez Gozalvo.—Arres, Honori Garcia.—Exposició morellana de Arte, Manuel Milián Boix.—Colecció de Cartas Pueblas.—La commemoració del centenari de Frederic Mistral a Provença.—La mar, Bernat Artola Tomás.—Història de Morella, Manuel Milián Boix.—Notas bibliográficas.—Revista de revistas.

* El premi Goncourt 1931...

ha estat donat a Henri Fauconnier, pel seu llibre *Malaisie*. Aquest home només ha escrit que aquesta obra. Abans de 1914, va llegir uns llibres sobre la Malasia, li vàren inspirar uns tals desitjos de con'ixer aquest país, que se'n va anar allà. Va tonar per a fer la Guerra Gran i en acabar aquesta, s'en tornà. Resultat del seus anys d'estància allà es l'obra que ha estat llorejada amb el premi.

* Allison Peers...

professor anglès, especialitzat en la literatura nostra, donarà als mesos de Gener i Febrer propers un curs de El Romanticisme dintre la nostra literatura a la Universitat de Glasgow. Aquest és un exemple de com els savis estrangers es preocupen de les coses nostres malgrat el parlar una llengua que no es «hablada por cien millones de hombres».

advertiment als subscriptors

El nostre periòdic, com tota publicació valencianista, atravesava una crisi econòmica. Per a resoldre-la hem pensat l'augmentar el preu de l'exemplar a 15 cts., tenint en compte que totes les publicacions que hem vist del mateix tamany que la nostra tenen un preu doble. Les subscripcions anyals, seràn d'ara endavant de 4 pts. el mínim. També hem pensat, tenint en compte el petit del sacrifici que es demana, que la subscripció anyal acabe el 31 de desembre, en compte del 1 d'abril. Tot aquell que no estiga d'acord que avise a l'administració i se li atindrà, però que s'en adone del sacrifici que nosaltres fem al publicar el periòdic i que pense que es un deure de tot valencianista amant de la nostra cultura, l'ajudar a aquesta mena de publicacions.

També, i per causes alienes a la nostra voluntat ens ha estat imposible treure el n.º del 1 de desembre i augmentar en aquest les pàgines per a compensar-ho. Ho farem al vinent,

LA REDACCIÓ

preneu nota de la nova adreça d'acció valenciana

administració: sant martí, núm. 5

redacció: universitat literària

acció cultural = valenciana =

saló del consolat

11 o t j a